CSARKÓ IMRE

Cserkészet a Trianon utáni évtizedben csonka Biharban és annak megyeszékhelyén, Berettyóújfaluban

A cserkészet egy önkéntes, vallásos, pártpolitikától független ifjúsági mozgalom, amely nyitott mindenki számára származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzettől, valamint vallási meggyőződéstől függetlenül[1]. Célja testben-lélekben ép, hazaszerető, önálló, talpraesett, gyakorlati életben jártas és boldogulni tudó, alapvető vallási, erkölcsi normákat és általános műveltséget elsajátító, önzetlen, pozitív életszemléletű, természetbarát fiatalok jellemformálása, mindezt gyakorlati nevelésen keresztül megvalósítva. A cserkészet nem egyszerűen egy elfoglaltság, hanem egy komplett életmód. Akik a cserkésztörvények szerint élnek, igyekeznek a világot és az ifjúságot jobbá tenni, önmagukat tovább fejleszteni, saját közösségük és nemzetük hasznos, értékes tagjaivá válni. Három alapelve az Isten, haza és embertársak iránt önként vállalt kötelezettség, a cserkésztörvények szellemében való élés, valamint a mások iránti gyöngédség, saját magával szembeni szigorúság.[2]

A cserkészet kialakulása a XX. század elejére nyúlik vissza, elméleti és gyakorlati megalkotója *Sir Robert Baden-Powell* (cserkésznevén *Bi-Pi*) brit tábornok volt. Az angol–búr háborúban szerzett tapasztalatait felhasználva, 1907-ben hitoktatókkal és pedagógusokkal konzultálva dolgozta ki a fiatalok nevelésére vonatkozó programját, és még ugyanebben az évben Brownsea szigetén megtartotta első kísérleti jellegű cserkésztáborát 24 különböző társadalmi rétegekből összeválogatott gyerek részvételével. Az eredmény óriási siker lett, ezért 1908-ban *Bi-Pi* hivatalosan is meghirdette a cserkészmozgalmat, majd programját és elképzeléseit összegezve megírta a *Cserkészet fiúknak* című könyvét, melyben lefektette a mozgalom alapjait.[3] A műnek nem csupán Nagy-Britanniában, az egész világon pozitív visszhangjai voltak, hatására világszerte sorra alakultak a cserkész szervezetek, 1910-ben pedig Bi-Pi nővére, Agnes által a lánycserkész mozgalom is elindult, mely a fiúcserkészethez hasonlóan szintén rengeteg országban elterjedt. 1920-ban Genfben Bi-Pi „főcserkész" vezérletével megalakult a cserkész világszövetség, a WOSM (World Organisation of the Scout Movement), majd 1928-ban Parádon a lánycserkészeket tömörítő világszervezet, a WAGGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts).[4] 1920-ban Londonban megtartották az első jamboree-t, azaz a négyévente megrendezésre kerülő cserkész világtalálkozót, melyen 34 országból 8000 cserkész vett részt.[5]

Zászlóbontás Magyarországon

A cserkészmozgalom 1908-as angliai megalakulása után csakhamar nemzetközi méretűvé vált és rövid időn belül Magyarországra is eljutott. Hazánkban a cserkészet – mint ifjúsági mozgalom – 1909-ben került a köztudatba, amikor Králik László, a nagybecskereki piarista gimnázium tanára Baden-Powell a *Cserkészet fiúknak* című könyvét 132 oldalon ismertette.[6] A tanulmány – mely bemutatta a cserkészmozgalom alapjait, jellegét és céljait – nagy sikert aratott a pedagógusok és hitoktatók körében. Hatására 1910 őszén a Budapesti

1 csekesz.hu 2016

2 sajti.com 2018

3 Bokody 2009: 9.

4 mu.cserkesz.hu 2018

5 Bokody i. m. 45.

6 Nagybecskereki Községi Főgimnázium Értesítője, 1909/1910. 132.

Ifjúsági Egyesületben megalakult Magyarország első cserkészcsapata, a következő években pedig sorra alakultak az egyesületek.[7] 1912-ben a stockholmi olimpián hatalmas cserkészbemutatót rendeztek, melyet az itthoni sajtó és közvélemény is nagy figyelemmel kísért.[8] Részben az olimpiai bemutató, részben az itthon már kibontakozóban lévő mozgalom hatására 1912. december 28-án megalapították a Magyar Cserkészszövetséget.[9] Az alapítók elfogadták a Bi-Pi által lerakott irányelveket, illeszkedve és kiegészítve a magyar hagyományokkal és kultúrával. A magyar cserkészpedagógia kidolgozója Sík Sándor piarista papköltő volt, az „emberebb embert, magyarabb magyart" jelmondata, jellemformáló nézetei végigkísérték a magyar cserkészet történetét.[10] Magyarország főcserkésze 1922–23 között, majd ezt követően 1941-ben bekövetkezett haláláig tiszteletbeli főcserkésze Teleki Pál volt, akinek jellemébe, nyugati orientáltságába tökéletesen beleillett az angol alapítású ifjúsági mozgalom,[11] így javarészt neki is köszönhető, hogy a cserkészet Magyarországon ilyen mértékben támogatott és a magasabb politikai körökben is elfogadott tevékenység volt.

A fiatalok körében a mozgalom nagyon hamar népszerűvé vált: a jórészt kizárólag tantermi oktatáshoz szokott diákok végre megismerkedhettek a természetjárások, felfedezések világával, az addig csak elméletben tanított ismeretanyagot, erkölcsi normákat immár a való életben, gyakorlati módszereken keresztül is alkalmazni tudták. Mindennél nagyobb elismerést jelentettek a világmozgalom alapítójának, Bi-Pi-nek az elismerő szavai: a „világ főcserkésze" a magyarországi mozgalmat látva nemegyszer hangoztatta: számára a magyar cserkészet áll a legközelebb ahhoz az elképzeléshez, amit ő megálmodott.[12]

Az első világháborúban az idősebb cserkészeket besorozták, míg a fiatalkorúak hátországi feladatokat láttak el: kórházakban, sebesültek ápolásában segédkeztek vagy futárként alkalmazták őket. A háború végére a magyarországi cserkészek létszáma a korábbi 3000-ről 1800-ra csökkent, a drasztikus veszteséget az 1920-as trianoni békediktátum tovább fokozta: a területveszteségek következményeként a cserkészek nagy része az új határokon túlra került.[13]

Cserkészmozgalom Biharban...

„Bihari cserkészek lengetik a fáklyát,
ha előre viszik, Váradot megváltják!"
Nadányi Zoltán: Bihari cserkészek[14]

A Magyar Cserkészszövetség megalakulását követően hazánkban is kibontakozott a cserkészmozgalom, amelyet a trianoni békediktátum érzékenyen érintett. Bihar vármegye többszörösen sújtott terület volt, hiszen az egykori hatalmas vármegyét is erőteljesen érintette a határmódosítás. A megmaradt megyerészen, csonka Biharban a mozgalmat új alapokra kellett fektetni, valamint még nagyobb hangsúlyt kapott a nemzeti összetartozás érzésének életben tartására. A cserkészmozgalom egységes irányításának és támogatásának céljából

1. kép. Dr. Barcsay Károly
(Barcsay-fotóarchívum Gy. N. 859/20.)

7 Bokody i. m. 10.

8 Uo.

9 Magyar Katolikus Lexikon 2018

10 archivum.piarista.hu 2018

11 Hegedűs 2001: 31.

12 Petneházy 2010: 13.

13 Bokody i. m. 11.

14 Elhangzott 1928. november 18-án, a berettyóújfalui cserkésznapon, a teljes verset lásd a mellékletben.

szervezték meg 1928-ban a Biharvármegyei Intéző Bizottságot, melynek elnökévé dr. Fráter László alispánt[15], az ifjúsági egyesületek lelkes barátját és pártolóját választották meg. [16] A bizottság a vármegye közéleti és társadalmi vezetőiből pártoló tagokat toborzott, akik évi anyagi hozzájárulásukkal is segítették a bihari cserkészet működését. A hivatalok és a lakosság is megbecsülte a cserkészmozgalmat, a községek pedig költségvetésükben gondoskodtak a csoportokról. A debreceni IX. cserkészkerület ellenőrző tisztje és a Bihar vármegyei cserkészek vezetőtisztje dr. Barcsay Károly[17] volt *(1. kép)*, aki 1943-ban az utolsó Nemzeti Nagytábort szervezte meg a második bécsi döntéssel visszacsatolt partiumi Barátka-Jádremetén.

2. kép. Barátkai cserkész népünnep
(Bihari Múzeum gyűjteménye. Leltári szám: IV. 2009. 51.)

A Bihar vármegyei cserkészet a leventeintézménnyel összhangban dolgozott, az egymás iránti érdeklődés kölcsönös volt. Ez érthető is, hiszen hasonló korosztályt szólított meg a két mozgalom, így az átfedés igen nagy lehetett, valamint különböző protokolláris eseményeken, koszorúzásokon és megemlékezéseken a levente- és cserkészcsapatok is részt vettek. A vármegye lakossága is kíváncsi volt fiaira, kirándulások alkalmával az utcán vonuló és hazafias dalokat éneklő cserkészeket köszöntötték, zsebkendőket lobogtattak tiszteletükre.[18]

A helyi cserkészcsapatok megszervezésében a tanítók és a lelkészek élen jártak, mutatva ezzel is a mozgalom nevelő és vallásos gyökereit. Olyan lelkes személyek szervezték meg a csapatokat, akikre a helyi társadalom felnézett és a gyermekekkel mindennapi kapcsolatban álltak.

<u>Bihar vármegye cserkészcsapatai 1930-ban:</u>
164. sz. Bocskai cserkészcsapat, Berettyóújfalu (vezető: Salánky János református tanító)

558. sz. Bihar cserkészcsapat, Sarkad (vezető: Puskás Albert tanár)

559. sz. Fadrusz János cserkészcsapat, Sarkad (vezető: Paksy Sándor református lelkész)

960. sz. Bessenyei György cserkészcsapat, Derecske (vezető: Tormay Dezső vallástanító lelkész)

961. sz. Sztáray Mihály cserkészcsapat (Derecske, vezető: Kovács Kálmán református segédlelkész)

975. sz. Petneházy István cserkészcsapat, Biharnagybajom (vezető: Papp László református tanító)[19]

Salánky János

Puskás Albert

Paksy Sándor

Tormay Dezső

Kovács Kálmán

Papp László

3–8. kép. Bihar vármegyei cserkészvezetők[20]

1937-re a cserkészcsapatok száma vármegyénkben is nőtt: Derecskén és Sarkadon három, Berettyóújfaluban, Biharnagybajomban, Komádiban és Sárrétudvariban egy-egy csapat működött. A csapatok közül egy kiscserkész[21], nyolc cserkész[22], két

15 *Megalakult a Magyar Cserkészszövetség bihari Intézőbizottsága*. Bihar, 1928. november 22. 1.

16 *A IX. cserkészkerület közgyűlése.* Bihar 1929. február 14. 6.

17 Dr. Barcsay Károlyról bővebben lásd az e kötetben megjelent életrajzát.

18 Barcsay K. 1930: 60.

19 Barcsay K. i. m. 63–64.

20 A képek forrása: Barcsay K. i. m. 63–64.

21 7–10 éves korig.

22 11–14 éves korig.

vegyes[23] volt, valamint közülük két csoport vízicserkész-[24], öt csoport pedig leventemunkát[25] is végzett. Így a cserkészkerületnek, amelyhez Bihar, Hajdú, Szabolcs-Ung, Szatmár-Ugocsa-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok tartozott, összesen 93 cserkészcsapata volt. Ezzel, Budapestet nem számítva, a harmadik legnagyobb csapatszámú cserkészkerületet alkottuk.

... és Berettyóújfaluban

A trianoni békediktátum következtében a csonka Bihar vármegye központjává váló Berettyóújfaluban szervezték meg 1921-ben a vármegye első, az ország 164. sz. cserkészcsapatát, amely a „164. sz. Bocskay" nevet kapta. A vármegyében a határváltoztatás óta eredményes munkát végző csapatok működtek, a megváltozott körülmények ellenére is.[26] 1921. december 30-án *„szépszámú, lelkes közönség jelenlétében tartotta meg a »Bocskay« csapat a fogadalomtételi ünnepélyét. Dr. Hajdu Gyula ref. lelkész imája után Batiz Dénes cserkészsegédtiszt elébe járult a csapat 8 első tagja, névszerint: Főző József, Katona József, Dajka Béla, Daróczi Sándor, Karácsony Gyula, Jakab Dezső, Nagy Lajos és Galambos Lajos letették a cserkészfogadalmat. (...) az új cserkészeknek feltűzték a liliomjelvényt, mi által tagjaivá avatta őket a szövetség."* Ezt követően Karácsony Sándor, a Magyar Cserkész Szövetség megbízásából *„gyújtó hatású beszédet tartott"*, melynek végkicsengése: *„Élj, dolgozz becsülettel a hazáért!"*[27] Településünk a IX. Debreceni Cserkészkerülethez tartozott, amelynek ügyvezető elnöki feladatait Debreczeni Ferenc cserkésztiszt látta el.

Berettyóújfaluban a cserkészet már az első hivatalos fogadalomtétel előtt is szerveződött, sőt élt, hiszen 1920. október 3-án a magyar cserkészet egyik vezetője, Ravasz Árpád református főgimnáziumi igazgató azt nyilatkozta, hogy a földművelő ifjúság cserkészetbe történő bevonásával lovas cserkészcsapatokat fognak alakítani, és ilyen már működik is Berettyóújfaluban.[28]

1922-ben a berettyóújfalui cserkészek részt vettek a dunavecsei Nemzeti Nagytáborban, a későbbiekben pedig főként dr. Barcsay Károly szervezésében igen sok nemzeti és nemzetközi összejövetelen ott voltak a bihari csapatok. 1922. december 30-án a református leányiskolában történt a következő fogadalomtétel, amelyet követően Karácsony Sándor főgimnáziumi tanár tűzte fel a cserkészeknek jelvényüket.[29] A csapat megalakulását és működését ez év februárjában a Magyar Cserkész Szövetség debreceni kerülete igazolta, az induló tisztképző tanfolyamon településenkből Főző József vett részt.[30] A református elemi iskola új épületének átadását követően, 1928-tól a helyi cserkészotthon az alagsorban kapott helyet.

1928 májusában, pünkösdhétfőn tett fogadalmat a csapat 24 tagja és avatták fel zászlajukat a főtéren, a hősök emlékszobránál. Dr. Hajdu Gyula református lelkész mondott beszédet, melyben hangsúlyozta, hogy a fiatalok a jövő reménységei, akik képesek lesznek egy új magyar életet megteremteni. A cserkészek feladatának a másokon való segítést és az összetartást jelölte meg. Nemes Ferenc református lelkész pedig a következő szavakkal áldotta meg az ifjak zászlaját: *„Megáldalak zászló az Atya, a Fiú, és a Szentlélek, vagyis a Szentháromság, az egy igaz Isten nagy nevében! És megáldalak titeket is fiúk... legyetek tiszták a szégyen és a szenny özönében is! Legyetek élettől mosolygók! Legyetek emberebb emberek! Magyarabb magyarok!"* A fehér selyemzászlót dr. Hajdu Gyuláné zászlóanya adta át Salánky János parancsnoknak, e szavak kíséretében: *„...legyen e zászló osztályosa cserkész életetek ünnepélyes óráinak...".* Az ünnepséget a cserkészek fogadalomtétele és a cserkészliliom jelvény átadása zárta.[31]

23 Nincs életkor szerinti elkülönítés.

24 Az alap cserkészismereteken felül speciális ismereteket szereznek vízi sportok területén is.

25 Az 1921. évi LIII. törvénycikk, az ún. „testnevelési törvény" létrehozta a leventemozgalmat és a leventeegyesületeket. Minden 12. évet betöltött fiú – míg a katonaköteles kort el nem érte – köteles volt leventekiképzésen részt venni. Ezért a szülők és a munkáltatók egyaránt felelősek voltak, a mulasztás büntetésüket vonta maga után. Az iskolák leventeköteles tanulói iskolai keretben részesültek ilyen kiképzésben. A Magyar Cserkészszövetség egy időben elérte, hogy a cserkészeket kivonhassa e kiképzések alól azzal a feltétellel, hogy a cserkészcsapatokban leventekiképzést is ad. Ez a lehetőség 1939. szeptember 1-jéig állt fenn.

26 Barcsay K. i. m. 59.

27 *A berettyóújfalui cserkészek fogadalomtétele.* Bihari Újság, 1922. január 5. 2.

28 *Légy résen!* Az Est. 1920. október 3. 4.

29 *A berettyóújfalui cserkészfiuk fogadalomtétele*. Bihar Népe 1922. január 5. 1.

30 *A Bocskay cserkész csapatot igazolták*. Bihar Népe 1922. február 2. 3.

31 *Nagy közönség jelenlétében avatták fel a berettyóújfalui Bocskay cserkészcsapat zászlóját.* Bihar 1928. május 31. 2.

9. kép. Idősebb berettyóújfalui cserkészek az 1930-as évek közepén (Gömöri Gézáné Kéry Emőke magánarchívuma)[36]

Településünk cserkészeit Makk Kálmán, az Apolló mozgószínház alapítója is pártfogolta, esetenként pénzbeli támogatásaival.[32] Ezenkívül a cserkészmozi előadásokra díjmentesen biztosította az épületet a csapat számára, a néhány filléres belépődíjat pedig a cserkészek eszközök vásárlására használták fel.[33]

Ez évben a hagyományos éves táborozást az esztári kiserdőben tartották, ekkor a Bocskay cserkészcsapatnak 34 tagja volt a polgári iskolai tanulók és az iparos ifjúság soraiból, valamint 18 elemi iskolás kiscserkész.[34]

1928. november 18-án cserkésznapot tartottak Berettyóújfaluban. Az alkalmon a IX. Debreceni Cserkészkerület 26 tisztje jelent meg, valamint Faragó Ede országos vezetőtiszt tartott előadást a cserkészapród munkáról. A gyűlést a vármegyeháza nagytermében tartották, a leventeházban ebédeltek, majd elkezdődött az ünnepi est. A csapatba minden újonnan belépő cserkésznek ünnepélyes fogadalmat kellett tennie.[35]

1929 pünkösdvasárnapján a református iskola udvarán 39 cserkész és 25 apród vonult fel a fent is említett fehér selyemzászló alatt.

Az ünnepi est programja:

„A liliomos cserkészzászlót kürtszó kíséretében dr. Fráter László alispán vonta fel, Nagymagyarország színes villanykörtékből készült térképe fölé. A zászlófelvonáskor Salánki János parancsnok vezetésével felvonult a színpadra a berettyóújfalui Bocskay cserkészcsapat. A megható jelenet után a közönség együtt énekelte el a Himnuszt a tisztelgő cserkészekkel. (...) a könnyeken keresztül biztatóan ragyogott a kis térképen a Nagyvárad helyén világító pici villanykörte. Faragó Ede országos vezetőtiszt költői lendületű beszéddel nyitotta meg az est műsorát. (...) Beszédét sokszor szakította félbe a közönség őszinte ovációja, és mikor távozott a pódiumról, melegen ünnepelték az izzó magyarlelkű cserkészvezetőt. Ezután Buchwald Béla szavalta el (...) Nadányi Zoltánnak »A Bihari cserkész« című alkalmi költeményét. (...). Török Tibor leánygimnáziumi tanár (...) a rigai táborról számolt be, majd dr. Barcsay Károly vármegyei vezetőtiszt tartott (...) előadást, melynek keretében a finn himnuszt (...) a Buse alkalmi vegyeskara adta elő (...) Debreczeni Lajos karnagy vezetésével. A rigai válogatott csapat tagjai pedig krinolin[37] és lasszómutatványokkal gyönyörködtették a közönséget és tréfás jelenetet adtak elő.”[38]

A cserkészek megfelelő nevelésének és a helyi cserkészmunkának országos sajtóvisszhangja is lett, amikor 1929. szeptember elején a Berettyó folyóban százával fürdőzők közül egy úszni nem tudó 14 éves

32 *Adomány.* Bihar 1929. április 18. 4.

33 *Május 11-én lesz a cserkészek mozielőadása*. Bihar 1928. május 3. 5.

34 *Cserkészmunka kiállításra készül a berettyóújfalui „Bocskay” cserkészcsapat*. Bihar 1928. április 5. 4.

35 Barcsay-emlékiratok V. 7.

36 Gömöri Gézáné Kéry Emőkének ezúton is köszönetet fejezzük ki képei rendelkezésünkre bocsátásáért.

37 Krinolin: a cserkészek körében népszerű, a közönség szórakoztatására előadott akrobatamutatvány.

38 *Megalakult a Magyar Cserkészszövetség bihari Intézőbizottsága*. Bihar 1928. november 22. 1.

10. kép. Cserkészek díszsorfala Berettyóújfaluban az 1930-as évek közepén, jobbról az első Kéry Imre, későbbi berettyóújfalui nyomdász (Gömöri Gézáné Kéry Emőke magánarchívuma)

fiút, bizonyos Tani Kálmánt a sebes sodrás elragadott. A néhány pillanatig tartó tanácstalanság után Zsuga László helyi cserkész a fiú után ugrott, aki a szemtanúk éljenzése közepette kimentette a vízből a fuldokló fiút.[39]

A bihari cserkészek részére 1929-ben, Liptay Jenő földbirtokos, kormányfőtanácsos *(11. kép)* adományozott 4000 négyszögöl (kb. 14 400 m^2) földet Bakonszegen, Bessenyei György sírjának közelében. Az ajándékozás előzménye volt, hogy a cserkészek levélben kérték földbirtokost, hogy a kisgazdák által bérelt földjéből adjon el két és fél holdat a berettyóújfalui cserkészeknek, ugyanis e terület – a Berettyó közelsége miatt – kiválóan alkalmas lenne táborozásra. A földbirtokos, aki már ezt megelőzően is ajándékozott el tulajdonában lévő földeket, úgy nyilatkozott, hogy minden ellenszolgáltatás nélkül hajlandó a cserkészek számára biztosítani a területet.[40] A kérés egyedül az volt, hogy Bessenyei György emlékműve, végakaratának megfelelően, legyen visszahelyezve a létrejövő park területére, ugyanis így annak ápolása a cserkészek által biztosított lenne, valamint közelsége emelné az ünnepek nemzeti tartalmát.[41]

39 *Életmentő bátor cserkész.* Kis Ujság. 1929. szeptember 7. 5.

40 *Liptay Jenő földbirtokos két és fél hold földet adományozott a berettyóújfalui cserkészeknek.* Nyírvidék 1929. április 4. 3.

41 *Cserkészpark lesz Pusztakovácsiban Bessenyei György sírja mellett*. Bihar 1929. április 11. 1. Bessenyei György (1746–1811) felvilágosodás kori költőt végakaratának megfelelően szertartás nélkül, pusztakovácsi (ma: Bakonszeg) háza kertjében temették el. A költő születésének 100. évfordulójának megünneplésekor határozták el, hogy hamvait felkutatják, a sírt emlékkővel megjelölik. 1883-ban maradványait kihantolták és a Berettyó áradásaitól védett helyre temették újra, majd Bihar vármegye emelt számára obeliszket. Erről lásd: *Bessenyei sírjánál.* Vasárnapi Újság 1883. június 17. 389. és Szálkai 2017: 57.

11. kép. Liptay Jenő[42]

Liptay Jenő és felesége a Biharvármegyei Cserkész Intézőbizottságnak küldött levelében a következőket írta a felajánlás kapcsán: *„Az ajándékozási szerződést kézhez vettük, feleségemmel együtt lelkes örömmel írtuk alá és amikor megküldjük, a magyar cserkészet jövőjébe vetett hittel, ifjuságunk szeretetével, a magyar feltámadás őszintén átérzett reménységével tesszük. Tudjuk, hogy Bessenyei szellemében járunk el, amikor a szebb, a boldogabb magyar jövőt szolgáljuk ugy, amiként tőlünk telik az ifjuságért való szives áldozathozatallal. Mi nem lehetünk immár a cserkészzászlók fiatalos lendülete előretörő katonái, de szivünk egész melegével és szeretetével figyeljük a világ első cserkészeinek, a magyar cserkészeknek hatalmas fejlődését és amikor a berettyóújfalui, a bihari magyar fiuknak azzal nyujthatunk segítséget, hogy felajánljuk nekik a Bessenyei hamvaival megszentelt föld közelében fekvő birtokunk egy részét testüket-lelküket megtisztító, üdülőhelyül, ezt abban a boldog tudatban tesszük, hogy a magyar cserkészzászló győzelmes előretörést szolgáljuk, olyan módon, ahogy ezt nekünk a jó Isten megengedte. Fogadják adományunkat szertettel, segítse cserkészzászlójukat győzelemre a magyar igazság Istene!”*[43]

42 A kép forrása: Barcsay i. m. 62.

43 *Két hold nyolcszáz négyszögöl területet ajándékozott Liptay Jenő földbirtokos a bihari leventéknek.* Nyírvidék 1926. június 6. 3.

12. kép. A bihari cserkészek átveszik a cserkészparkot[44]

13. kép. Berettyóújfalui cserkészek egy hencidai táborban, 1932 (Bihari Múzeum gyűjteménye[45])

44 A kép forrása: Barcsay i. m. 59.

45 Leltári szám: BM IV.2009.48.

A területet a vármegyei erdőhivatal támogatásával erdősítették, 1930-ban 6800 facsemetét ültettek el a cserkészek és a támogatóik. A parkhoz szép nyárfasor vezetett, volt játszótere, közel volt a Berettyóhoz és minden feltétel adott volt, hogy kiképző, őrsvezető és segédtiszti tábor is legyen egyben.[46]

Hencida kiserdeje is állandó táborhelyként szolgált: *„A kanyargó Berettyó mentén a kiserdő tisztásain, tábortüzek mellett, sok-sok imádságos gondolat száll fiaink szivéből, a hencidaiak, gáborjániak ajkáról, együttesen a magyarok istenének trónusához"* – írta dr. Barcsay Károly 1930-ban.[47]

14. kép. Túrázó bihari cserkészek
(Fotóalbum, Bihari Múzeum gyűjteménye[48])

Különböző gyermek- és ifjúsági rendezvényeken a cserkészcsapat tagjai nem csak résztvevők, de szervezők és rendet fenntartók is voltak.[49] A helyi cserkészcsapatnak intenzív külföldi kapcsolatokat ápoltak, többek között Rigában és Angliában is jártak a cserkészkerület más településeiről érkezőkkel együtt, valamint 1928 szeptemberében berlini cserkészek érkeztek Berettyóújfaluba.[50]

A cserkészek gyakran jártak táborokban és mozgótáborokban. 1930-ban az újfaluiak a Tisza-partra, majd Sárospatakra és Széphalomra is ellátogattak. *„Gazdag tapasztalatokkal tértek vissza cserkészfiaink a bihari földre."*[51]

A cserkészek eltökéltségére és vándorkedvére jó példa Patai Gyula berettyóújfalui cserkész és nyomdász esete, aki 1929. május 1-jén indult útnak Debrecenből, azzal a céllal, hogy gyalog járja be Európát. 1930 tavaszára már járt Csehszlovákiában, Németországban, Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban, Svájcban és Ausztriában, majd 1930. február 5-én lépett ismét magyar földre. Maradandó élményeket szerzett, sőt II. Vilmos egykori császár is fogadta és negyedóráig beszélgethetett vele. A túrázót a külföldi nyomdász szervezetek élelmezték és szállásolták, saját felszerelése mindössze egy hátizsákból, erős cipőből és két kulacsból állt. Utazásának részleteit naplóban örökítette meg, amelybe a meglátogatott múzeumok és nyomdák saját pecsétjüket nyomták, *„hogy ha netán évek múlva valami kófic cserkészfióka kételkednék a dologba, az orra elé tarthassa: ládd, öcsém, én gyalog jártam be a fél világot."*[52]

A 164-es sz. Bocskay cserkészcsapat létszáma 1930-ra elérte a 90 főt.[53] A létszám emelkedésével május 29-én már segédtiszti vizsgát tartottak, majd a sikeres cserkészmunkát követően felavatták Kinter Jenőt, Mikó Józsefet, ifj. Kinter Mihályt, Jakab Dezsőt. Utóbbi két segédtiszt volt az apród csapat vezetője,[54] akiknek a sorsa a II. világháború alatt pecsételődött meg. Előbbit 1944 őszén agyonlőtték, utóbbit évekre internálták.[55]

15. kép. 164. sz. Bocskay cserkészcsapat első rajának első őrse
(Gömöri Gézáné Kéry Emőke magánarchívuma)

46 Barcsay-emlékiratok V. 7.

47 Barcsay i. m. 60.

48 Fotóalbum az 1930. április 19–21-én készült felvételek a 795. számú cserkészcsapat Eger-bükki mozgótáboráról. Leltári szám: BM IV.2009.44.

49 *Szentpéterszegé lett a vándorzászló a tornaversenyen*. Bihar 1928. június 7. 3.

50 *Berlini cserkészek Berettyóújfaluban.* Bihar 1928. szeptember 13. 5.

51 Idézi Barcsay-emlékiratok II. 97. *Biharvármegyei első segédtiszti felavatás.* Magyar Cserkész 1930. augusztus, 1–15.

52 *Világjáró cserkész Egerben*. Egri Ujság 1930. március 25. 2. A napló további sorsa nem ismert.

53 Idézi Barcsay-emlékiratok II. 97.

54 Idézi Barcsay-emlékiratok II. 96.

55 Barcsay-emlékiratok V. 28.

16. kép. Táborozó cserkészek
(Fotóalbum, Bihari Múzeum gyűjteménye)

„A Csodaszarvas Jamboree-ja" – Gödöllő, 1933

„A IV. világ-jamboree jelvénye a magyar csodaszarvas... a hun világbirodalom helyén két hétre Cserkész világbirodalom alakul."[56]

„A jamboree szó Dél-Afrikából származik, egy olyan gyülekezetet jelent, ahol mindenki ott van, akinek joga van ott lenni."[57] A világ cserkészmozgalma a fogalom alatt a cserkészek nemzetközi nagy táborozását érti. Magyarország 1920-ban vált a nemzetközi cserkészszövetség tagjává, és a honi cserkészmozgalom sikeres működésének elismeréseként már az 1933-ban esedékes nemzetközi nagytábor megrendezésére kérték fel Magyarországot. A táborparancsnok gróf Teleki Pál, helyettesei dr. Sík Sándor és dr. Papp Antal, a szervezés irányításáért felelős vezérkari főnök kisbarnaki Farkas Ferenc volt.[58] A szervezők egyik fő célul azt tűzték ki, hogy nemzetközi körülmények között mutassák be nemzeti értékeinket a világ közvéleménye számára. A nyolcvanöt éve megrendezett jamboree politikai körökben is kedvező fogadtatásra talált, hiszen „a magyar cserkészet vezérkara tudta", hogy rendhagyó eszközökkel sikerülhet a világ figyelmét Magyarországra, a magyar külpolitikai erőfeszítésekre és a *„fájdalmas jelenre"* irányítani. 1933-ra a világon már 2 351 000 fiú és 1 909 000 leánycserkész volt.[59] *„Mivel a dzsembori célja a különböző nemzetiségű, kultúrájú, vallású fiatalok barátságának előmozdítása, a tábori készségek fejlesztése, nemzeti mintatáborok felépítése volt, sokszínű eseményeket szerveztek: a mindennapi találkozásokon túl sport- és tömegrendezvényeket, színházi és mozielőadásokat, tábortűzi programokat, vízi és légi bemutatókat, akadályversenyeket és túrákat, továbbá a külföldi cserkészek számára kirándulásokat magyar városokba. A világtalálkozón 46 nemzet képviseletében 25 792 cserkész vett részt, közülük 7617-en jöttek külföldről. A legmagasabb napi létszám 22 066 fő volt a táborban, amelynek összesen 365 ezer látogatója volt, a költségek egymillió 660 ezer pengőt, a bevételek egymillió 668 ezer pengőt tettek ki. A gödöllői dzsembori megmozgatta Magyarországot, 188 hazai településről érkeztek a résztvevő fiatalok."*[60]

56 Fodor 1933: 154.

57 Fodor i. m. 152.

58 Bokody i. m. 46.

59 Bakay 1989: 141.

60 mult-kor.hu 2018

A világtalálkozón a magyar csapatban természetesen Bihar cserkészei is képviseltették magukat, közülük Berettyóújfalu, Derecske és Sarkad csoportjai vettek részt a találkozón.[61] Dr. Barcsay Károly a jamboree szervezésében végzett kiemelkedő munkájáért – a vármegyében egyedüliként – a kormányzótól Fehér Szarvas érem kitüntetésben részesült.[62]

17. kép. A Fehér Szarvas kitüntetés
(Kőszegi Városi Múzeum gyűjteménye[63])

A helyszín kiválasztása nem volt könnyű feladat, hiszen 1933. augusztus 2–16. között közel 30 000 cserkész (ebből 18 000 külföldi) élt egy óriási sátorvárosban, amelyet két nap alatt építettek fel. A látogatószám elérte a napi 100 000-et is! Horthy Miklós jóvoltából rendelkezésre állt a külső királyi park, Gödöllő átengedte az Erzsébet parkot, a koronauradalom pedig erdőket és mezőket a tábor sikeres megrendezése érdekében. Ezáltal egy gyönyörű, nem túl erdős, ligetes vidék lett a jamboree helyszíne. A táborban hat kútból, 1400 csapon keresztül biztosították az ivóvizet, külön posta és rendőrség működött. Ez utóbbi feladatot 600 öregcserkész látta el, a táborparancsnokság pedig rendészeti szempontból a rendezvény ideje alatt megkapta az önrendelkezési jogot![64]

A tábor rendezésének költsége 2,5 millió pengőre rúgott, valamint több ezer ember önkéntes munkája tette lehetővé a sikeres lebonyolítást. A táborban természetesen Baden-Powell, Horthy Miklós és Magyarország tiszteletbeli főcserkésze, Teleki Pál is jelen volt.

Baden-Powell a Budapesti Hírlapnak is nyilatkozott, ahol a cserkészet fő célját így foglalta össze: *„...a cél az anyja szoknyájába kapaszkodó gyermekből a jég hátán is megélő, testileg-lelkileg edzett férfit nevelni... valamint a felebaráti szeretetet segítő szellemet kialakítani.”*[65]

18. kép. 1933, Gödöllő. Berettyóújfalui és sziámi cserkészek
(Bihari Múzeum gyűjteménye. Leltári szám: IV.2009.47.4.)

19. kép. 1933, Gödöllő. A bihariak zászlófelvonása
(Bihari Múzeum gyűjteménye. Leltári szám: IV.2009.47.2.)

61 A találkozón készült, mellékelt, a bihariak táborának kapuját bemutató fényképen lévő tábla alapján

62 Barcsay-emlékiratok II. 95.

63 Leltári szám: H 87.32.6

64 *Beharangozás a Jamboreehoz.* Ujság 1933. augusztus 1. 10.

65 *Baden-Powell nyilatkozik a Budapesti Hírlapnak.* Budapesti Hírlap 1933. július 30. 2.

20. kép. 1933, Gödöllő. berettyóújfalui és amerikai cserkészek
(Bihari Múzeum gyűjteménye. Leltári szám: IV.2009.47.5.)

21. kép. 1933, Gödöllő. Berettyóújfalui és angol cserkészek
(Bihari Múzeum gyűjteménye. Leltári szám: IV.2009.47.3.)

Mellékletek

A berettyóújfalui cserkészvezetők és cserkészek betűrendes névsora

dr. Barcsay Károly-vezetőtiszt
Salánky János-parancsnok

Batiz Dénes
Buchwald Béla
Dajka Béla
Daróczi Sándor
Főző József
Galambos Lajos
Jakab Dezső
Katona József
Karácsony Gyula
Kinter Jenő
ifj. Kinter Mihály
Mikó József
Nagy Lajos
Patai Gyula
Zsuga László

Radványi Kálmán:
Magyar cserkész dala

Őrségen álló magyar vagyok.
Apám a Kárpát hegyfalát védte
Dacos erővel. Meg is halt érte:
De engem itthagyott.
Itthagyott, hogy álljam a vártát,
Készen legyek, ha mozdul a Kárpát,
Ha mozdul az Adria s Erdély hegyeit
Megrázza a kín, a harag
S a szent vihar minden gazt földre terít,
Sikongnak a vad viharmadarak,
Addig várok és állom a vártát.

A berettyóújfalui cserkészek zászlószentelésének és fogadalomtételének programja (1928. május 28.)

„Pünkösd hétfőjén a református istentisztelet után a hősök emlékszobránál lesz a cserkészek zászlószentelése és a cserkészek fogadalomtétele a következő műsorral:

1. Himnusz
2. Alkalmi beszéd. Elmondja dr. Hajdu Gyula ref. lelkész
3. A zászlót megáldja Nemes Ferenc ref. s.-lelkész
4. A zászlót a csapatnak átadja dr. Hajdu Gyuláné zászlóanya
5. Radványi Kálmán: A Magyar cserkész dala.– Szavalja: Patai Gyula
6. A fogadalmat kiveszi Debreceni Ferenc ker. ü. v. elnök.
7. Szózat (Közének)

A szép hazafias ünnepség megérdemli a legnagyobb érdeklődést.”[66]

66 *Berettyóújfalui cserkészek fogadalma és zászlószentelése*. Bihar 1928. május 24. 3.

Nadányi Zoltán: Bihari cserkészek

Bihari cserkészek meggyújtják a fáklyát,
ha magasra tartják, Váradot meglátják.

Váradon sáserdő verte fel az utcát,
iszonyú sáserdő, küszöbön se jutsz át.
Átkozott a magva, hegyes sás, gonosz sás,
acélból való sás, hideg és vérrozsdás.

Szuronyok, szuronyok nőttek ki a földből,
az ablakcserépből, meg a kerti zöldből
szuronyok, szuronyok, sok szurony, milliom!
És halálra hervad köztük a liliom.

Bihari cserkészek meggyújtják a fáklyát,
ha magasra tartják, Váradot meglátják.

Váradiak arca könnyes és kesergő,
mi itten, ők ottan, közbül a sáserdő.
Reszket a sáserdő, reszket gyökerestül
mert piros fény süt rá az éjen keresztül.

Testvéreink ott túl a csodát lessétek,
a csodát: éjféli hajnalvörösséget!
Nagy, bozontos lánggal a sötét mezőben,
sok, sok ezer fáklya van gyülekezőben.

Bihari cserkészek lengetik a fáklyát,
ha előre viszik, Váradot megváltják!

(A bihari cserkészek ünnepi estjén előadta Buchwald Béla kerületi titkár)[67]

22. kép. Cserkészek gyakorlatoznak
(Fotóalbum, Bihari Múzeum gyűjteménye)

23. kép. Kiránduló cserkészcsapat
(Fotóalbum, Bihari Múzeum gyűjteménye)

67 Bihar 1928. november 22. 5.

A cserkészek 10 törvénye[68]

1. A cserkész egyeneslelkű és feltétlenül igazat mond.
2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel istennek, Hazájának és embertársainak tartozik.
3. A cserkész, ahol tud, segít.
4. A cserkész minden cserkészt testvérének tekint.
5. A cserkész másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú.
6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz és kíméli a növényeket.
7. A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik.
8. A cserkész vidám és meggondolt.
9. A cserkész takarékos.
10. A cserkész testben és lélekben tiszta.

A cserkészfogadalom[69]**:**

Én, ... fogadom, hogy híven teljesítem kötelességeimet, amelyekkel istennek, hazámnak és embertársaimnak tartozom. Minden lehetőt megteszek, hogy másokon segítsek. Ismerem a cserkésztörvényt és azt mindenkor megtartom.

24. kép. 1933, Gödöllő. Teleki és Bi-Pi látogatása a bihariak táborában
(Bihari Múzeum gyűjteménye, leltári szám: IV.2009.47.6.)

68 szepsicserkesz.sk 2017

69 cserkesz.hu 2018

Irodalom

ARCHIVUM.PIARISTA.HU
2018 *Sík Sándor.* http://archivum.piar.hu/siksandor/eletut/eletrajzok/kegyeletes_eletrajz.htm (A letöltés ideje: 2018. 07. 24.)

BAKAY Kornél
1989 *Ragyogj cserkészliliom!* Budapest

BOKODY József
2009 *A magyar cserkészet története 1910-től napjainkig*. Gödöllő

BARCSAY Károly
1930 Bihar cserkészei. In: Vermes Ernő (szerk.): *Bihar vármegye tíz évvel Trianon után*. Berettyóújfalu. 59–64.

CSERKESZ.HU
2016 *Magunkról.* https://cserkesz.hu/latogatok/magunkrol (A letöltés ideje: 2018. 07. 17.)
2018 *Jelképeink.* https://cserkesz.hu/book/export/html/36 (A letöltés ideje: 2018. 07. 24.)

FODOR Ferenc
1933 A cserkész világ-jamboree Gödöllőn. *Magyar Szemle* XVIII. kötet. (1933. 5–8. sz.) 152–175.

GERGELY Ferenc
1989 *A magyar cserkészet története 1910–1948.* Budapest

HEGEDŰS Antal
2001 Teleki Pál és a cserkészet. Létünk 2001. 3–4. szám 30–33.

MU.CSERKESZ.HU
2018 *Cserkész történelem.* http://mu.cserkesz.hu/768/orsok/cserkesz-tortenelem/ (A letöltés ideje: 2018. 07. 17.)

MULT-KOR.HU
2018 *Amikor a világ cserkészei elözönlötték Magyarországot.* https://mult-kor.hu/amikor-a-vilag-cserkeszei-elznlttek-magyarorszagot-20180802 (A letöltés ideje: 2018.08.09)

MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON
2018 *Magyar Cserkészszövetség.* http://lexikon.katolikus.hu/M/Magyar%20Cserk%C3%A9szsz%C3%B6vets%C3%A9g.html (A letöltés ideje: 2018. 07. 24.)

PETNEHÁZY Réka
2010 *A cserkészet pedagógiája.* Vác

SAJTI.COM
2018 *Mi is valójában a cserkészet?* http://www.sajti.com/cserkesz/csapat/acserkeszet.htm (A letöltés ideje: 2018. 07. 17.)

SEPSICSERKESZ.SK
2017 *Tíz cserkésztörvény* http://www.szepsicserkesz.sk/tiz-cserkesztorveny (A letöltés ideje: 2018. 07. 24.)

SZÁLKAI Tamás
2017 Bessenyei György második exhumálásának jegyzőkönyve. *Új Nézőpont* 2017/1. 59–66.

Imre Csarkó: Scouting in the truncated Bihar County and its county town, Berettyóújfalu in the decade after the Treaty of Trianon

The Scout Movement flourished in Hungary between the two world wars. These were important times for scouting also in Berettyóújfalu, which became the county town of the truncated Bihar County; the lawyer Dr. Károly Barcsay, who later became the Count of Bihar strengthened and organized the community in this period. The study provides insight to the Scout Movement of the decade after the Treaty of Trianon recalling the memory of the scouts of Bihar, and highlighting the activities of the Bocskay Scout Group No. 164. The study also covers the World Jamboree organized in Gödöllő, Hungary in 1933, which played very important role in the conscious development of scouting in the 1920s.